

GRÓF MÓRIC PÁLFI. VOJENSKO-POLITICKÝ PROFIL ARISTOKRATA

DANIEL HUPKO

HUPKO, D.: Earl Maurice Pálffy. A military-political profile of an aristocrat. *Vojenská história*, 2, 15, 2011, pp. 20-32, Bratislava.

The author deals with the most important member of a more senior branch of Pálffy family in the whole Hungary in the 19th century the representative of the line from Cerveny Kamen – Earl Maurice Pálffy ab Erdőd. As one of the last members of the family line he intervened into the high politics at a post of Hungarian vice regent and benefited from his own abilities in the military field. His long life gains the importance in two levels: the political level, due to the fact he used to belong to the most powerful in the time of temporariness in Hungary. Additionally, there was the military level since his successful military career had preceded the political one. His successors and relatives dealt exclusively with the control of the heritage, military service or their engagement in the county social and community life.

Maurice's life, the author claims, has not been properly covered from neither of the aspects, although his engagement as a county vice-regent deserves a closer attention. The perception of Maurice Pálffy as a soldier and politician is cross. He is one of the few historical personalities rejected both by Slovaks and Hungarians. The Hungarian historiography considers him a traitor of the Hungarian nation due to his coming back to the active military service in 1848 in order to fight against Hungarian fight for independence. The Slovak historians consider him the main aspect of their unsuccessful battle for national emancipation.

Military History. Hungary. 19th century Earl Maurice Pálffy. Military-political personalities.

Najvýznamnejším členom červenokamenskej línie staršej vetvy pálfiovského rodu v 19. storočí v celouhorskom meradle bol gróf Móric Pálfi (Pálffy) z Erdődu. Ako jeden z posledných členov rodu zasiahol do vysokej politiky na pozícii uhorského miestodržiteľa a svoje schopnosti zúročil i na poli vojenskom. Jeho dlhý život je zaujímavý z dvoch hľadísk: z hľadiska politického, lebo gróf Pálfi patrila v období provizória k najmocnejším mužom Uhorska, i z hľadiska vojenského, keďže jeho politickej kariére predchádzala úspešná kariéra v armáde. Jeho potomkovia a príbuzní sa venovali už len správe zdedených majetkov, vojenskej službe či sa angažovali v stoličnom spoločenskom a spolkovom živote.

Móricov život nie je dodnes uspokojivo spracovaný ani z jedného z týchto hľadísk, hoci

jeho pôsobenie ako krajiniského hodnostára si zasluhuje významnú pozornosť. Vnímanie Mórica Pálfiho ako vojaka a politika je rozporuplné. Je jednou z mála historických osobností, ktorá je odmietaná Slováckmi i Maďarmi. Maďarská historiografia považuje Mórica Pálfiho za človeka, ktorý zradil maďarský národ a do činnejšej vojenskej služby sa v roku 1848 vrátil len preto, aby mohol bojovať proti uhorskému boju za nezávislosť.¹ Slovenskí historici ho zase považujú za jedného z hlavných vinníkov neúspechu slovenského národného bojovníckeho boja.²

Takéto izolované chápanie Móricových činov v úrade miestodržiteľa je nesprávne. Pálfi bol determinovaný prostredím, v ktorom bol vychovaný a mentalitou spoločenskej vrstvy, ktorej bol reprezentantom. V zmysle svojej aristokratickej výchovy a na základe historického práva uhorskej šľachty ako jedinej reprezentantky Uhorského kráľovstva, o ktorom bol hlboko presvedčený, sa snažil zachovať práva svojej sociálnej skupiny a maďarského národa, ku ktorému sa hlásil.

Gróf Móric Pálfi z Erdődu sa narodil 12. júla 1812 na hrade Červený Kameň ako najmladšie dieťa a druhorodený syn cisárskeho komorníka grófa Františka Pálfiho a jeho manželky Jozefíny, rod. Erdődyovej. Móric mal dvoch starších súrodencov – sestru Hermínu a brata Jozefa.³ František a Jozefína Pálfiho by mali isto viac detí, ale Jozefína veľmi mladá po necelých piatich rokoch manželstva za bližšie neurčených okolností ako dvadsaťštyriročná zomrela. Najmladší syn Móric mal v tom čase osem mesiacov, brat Jozef takmer jeden a pol roka a najstaršia Hermína štyri roky. František Pálfi sa už nikdy neoženil, výchova detí zostala v jeho rukách a istotne ležala na pleciach domácich učiteľov a guvernantiok.⁴ Detstvo Mórica Pálfiho so svojimi súrodencami prežil na hrade Červený Kameň a v Bratislave.⁵ Bližšie informácie o Móricovom detstve nemáme. Súrodenci nemali veľa spoločného, čo možno skonštatovať na základe ich vzťahov v dospelosti, najmä vzájomného vzťahu oboch bratov.

¹ BAJI, Etelka – CSORBA, László. *Kastélyok és mágnások*. Budapest : HG & Társa kiadó, 1994, s. 90.

² RAPANT, Daniel. *Viedenské memorandum slovenské z roku 1861*. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1943, s. 49-58.

³ NAGY, Iván. *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. P – R. Pest: b. v., 1862, s. 73.

⁴ Františkovi Pálfiho chýbali v čase smrti jeho manželky necelé dva mesiace do 28. narodenín. Bol teda stále vo veku, kedy by bol druhý sobáš viac ako očakávaný. Vdovský stav bol bežnejší u žien, čo súviselo s ich nižším vekom pri vstupe do manželstva a vyššou priemernou dĺžkou života. Navyše, vdovci do nového manželstva vstupovali častejšie ako vdovy: zväčša sa oženili s mladšou slobodnou ženou, čo súviselo nielen s fyzickou stránkou manželstva, ale i s úlohou panej domu, ktorú po zosnulej manželke nová žena prevzala. Bližšie k tejto problematike napr. v: ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy. Evropa 1789 – 1918*. Brno : CDK, 2005, s. 96-99. Nie je jasné, či Františka Pálfiho viedla k zámeru druhýkrát sa neoženiť, láska k jeho manželke alebo dôležitú úlohu zohral zámer uplatňovať si nárok na Smolenické panstvo, na ktoré mala jeho zosnulá žena Jozefína legitímny nárok. Františkovo doživotné vdovectvo nebolo v radoch aristokracie ničím výnimočným. Podobne si počínal o šesťdesiat tri rokov neskôr i potomok francúzskych emigrantov gróf Alfonz Mensdorff-Pouilly, ktorý v roku 1876 po tom, čo mu zomrela i druhá manželka, rezignoval na ďalší manželský život a zvyšných osemnásť rokov života prežil ako vdovec. Pozri: SLABÁKOVÁ, Radmila. Šlechtici. Príklad Alfonse hraběte Mensdorff-Pouilly. In FASORA, Lukáš (ed.). *Člověk na Moravě 19. století*. Brno : CDK, 2004, s. 336.

⁵ JEDLICSKA, Pál. *Eredeti részletek gróf Pálffy-család okmánytárához 1401 – 1653 s gróf Pálffyak életrajzi vázlatái*. Budapest : Stephaneum nyomda R. T., 1910, s. 623.

O najstaršej sestre Hermíne (1809 – ?) takmer nič nevieme. Jej listy sa neobjavujú ani v písomnej pozostalosti Mórica Pálfiho uloženej v Slovenskom národnom archíve v Bratislave. Hermínino meno sa spomína iba v súvislosti so Smolenickým panstvom, ktorého časť spolu s bratmi zdedila a následne predala mladšiemu bratovi Móricovi.⁶

Rozdielnosť bratov Pálfiovcov sa prejavila najmä v rozdielnych názoroch na politickú situáciu v Európe. Jozef Pálfi bol veľmi slobodomyselne orientovaný – počas revolučných rokov 1848/1849 bol jedným z mála uhorských aristokratov, ktorí podporovali liberálne hnutie strednej šľachty. Novokonštituovaná uhorská vláda ho v roku 1848 vymenovala za správcu Bratislavskej stolice, ale po vyostrení vzťahov s panovníkom bol nútený tento úrad opustiť. Znovu bol správcom úradu Bratislavskej stolice v roku 1861 po páde Bachovho režimu a po rakúsko-uhorskom vyrovnaní v roku 1867. Venoval sa hospodáreniu na svojich majetkoch, nikdy sa neoženil a zomrel bezdetný.⁷

Móric Pálfi zastával úplne protikladné postoje voči revolučným udalostiam, ktoré sa odohrali v čase, keď sa revolučné udalosti prehnali Pešťou i Viedňou. Móricova lojalita voči monarchii a cisárovi bola daná jeho naturelom – bol priamočiarym človekom uprednostňujúcim účelné riešenia v záujme kráľa a Uhorska. Protichodnosť Móricovej a Jozefovej povahy sa prejavila i tým, že zatiaľ čo Jozef využíval svoje schopnosti na župnej úrovni a hospodárení na rodovom majetku, Móric Pálfi sa už v mladosti rozhodol vstúpiť do cisárskej armády: slúžil vo 4. a neskôr v 7. kyrysníckom pluku.⁸ V 7. kyrysníckom pluku sa stal kapitánom jazdy a v tejto hodnosti v štyridsiatych rokoch armádu opustil.⁹ 28. júna 1841 neočakávane zomrel na Červenom Kameni Móricov otec František Pálfi vo veku päťdesiatich šiestich rokov. Príčinou jeho predčasnej smrti bola mozgová porážka. V čase úmrtia Františka Pálfiho už bola naplánovaná svadba jeho dcéry Hermíny, ktorá si o necelé štyri mesiace za manžela vzala grófa Máriusa Tolomeia (? – 1879).¹⁰

Zlom v Móricovej kariére nastal v roku 1847, keď bol menovaný za župana Bratislavskej stolice. Vo funkcii pôsobil do roku 1848.¹¹ Z funkcie odišiel v marci 1848 a vstúpil opäť do činnnej služby vo vojsku. Na poste župana ho nahradil jeho starší brat Jozef Pálfi.

Za krátky čas bol Móric povýšený do hodnosti majora. Následne bol odvelený k vojsku poľného maršala Alfréda Windisch-Grätza.¹² Znovuvstúpenie do vojska pod dojmom revolučných udalostí nebolo v radoch konzervatívnej šľachty ničím neobvyklým. Podobne si počínal i gróf Vladimír Mitrovský z Nemyše, ktorý v roku 1848 ako čerstvý vdovec vstúpil opätovne do armády, aby obraňoval revolúciou ohrozenú monarchiu.¹³

Uhorský snem, ktorý začal v Pešti rokovať v júli 1848, začal stupňovať svoje nacionalis-

⁶ Slovenský národný archív, Bratislava (ďalej ako SNA), fond (f.) Rod Pálfi – panstvá Smolenice a Dobrá Voda, inv. č. 221 a, šk. č. 81.

⁷ *Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990). IV. zväzok M – Q* (ďalej iba SBS IV). Martin : Matica slovenská 1990, s. 377.

⁸ JEDLICKA, ref. 5, s. 623.

⁹ WURZBACH, Constant von. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. XXI. Theil. O'Donnell – Perényi*. Wien : K. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1870, s. 222.

¹⁰ NAGY, ref. 3, s. 73-74.

¹¹ JEDLICKA, ref. 5, s. 624 a PONGRÁCZ, Denis et al. *Šľachta Bratislavskej stolice*. Bratislava : Agentúra LUIGI, 2004, s. 8.

¹² WURZBACH, ref. 9, s. 222.

¹³ Vladimír Mitrovský čoskoro získal hodnosť majora a v roku 1850 z armády potom, čo získal istotu, že konzervatívne sily v podunajskej monarchii zvíťazili, odišiel a stal sa jednou z najvýznamnejších osobností moravskej šľachty. Viac pozri: UHLÍŘ, Dušan. Voják. Příklad Karla Petra Dediche, Karla Kopala a Viléma hraběte Mitrovského z Nemyše. In FASORA, Lukáš (ed.). *Člověk na Moravě 19. století*. Brno : CDK, 2004, s. 353.

tické požiadavky, žiadal rozšíriť právomoci uhorských orgánov a prijal zákony legalizujúce budovanie uhorského vojska. To všetko viedlo k zintenzívňovaniu napätia medzi Pešťou a Viedňou. Napätie vyvrcholilo 28. septembra 1848 potom, čo dav na budínskom moste obesil novovymenovaného kráľovského komisára a cisárskeho vojenského veliteľa v Uhorskom kráľovstve, grófa Františka Lamberga. Reakciou panovníka bolo na začiatku októbra rozpustenie uhorského snemu a vyhlásenie vojnového stavu. Za hlavného vojenského veliteľa v Uhorsku bol vymenovaný chorvátsky bán Jozef Jelačić. Zasadajúci uhorský snem považoval túto skutočnosť za nezákonný zásah do uhorských záležitostí a panovníkov manifest vyhlásil za nezákonný. 6. októbra vypuklo vo Viedni povstanie, ktoré bolo vyvrcholením sociálneho a politického napätia. Cisársky dvor sa uchýlil do Olomouca a snem do Kroměříža. Viedenské povstanie sa podarilo potlačiť vojskám pod Windisch-Grätzovým a Jelačičovým velením až koncom októbra.

Major gróf Móric Pálfi sa v období týchto nepokojov zdržiaval v Schönbrunne, kde 6. novembra 1848 vydal tlačou prehlásenie, v ktorom odsúdil *úbohú a špinavú Košutovu politiku, ktorý sa spojil s viedenskými anarchistami proti vlastnému kráľovi*, a všetkých Košutových (Kossuth) stúpencov. Vyjadril naliehavú potrebu bojovať za svoju vlasť a kráľa, zabrániť víťazstvu revolúcie a apeloval na všetkých krajanov, aby priložili ruky k dielu. V závere svojho prehlásenia podáva svedectvo o svojom názore na revolučné udalosti: *„Neviem si predstaviť ani Uhorsko a ani uhorskú ústavu bez osobnosti kráľa. Kto bojuje za kráľa, bojuje aj za ústavu. Slúžim svojej vlasti tým, že môj kord je pripravený bojovať proti takým kráľovým služobníkom, ktorí na neho i Uhorsko už dávno chystajú zradu... Bolí ma srdce, že mnohí moji krajanovia, ktorí by vďaka svojej autorite a duševným schopnostiam boli povolani niečo urobiť, trúsia prázdne slová rozhorčenia a svoj talent od Boha využívajú na bláznovstvá.... nestrácam však nádej, že spravodlivý Boh nedovolí, aby zločinci unikli jeho trestu a moja vlasť bude zachránená jeho spravodlivým rozhodnutím.“*¹⁴ Takto Móric Pálfi verejne proklamoval vernosť dynastii a osobe panovníka, ktorú vo svojom prehlásení označil za nedotknuteľnú. Vernosť Móric zachoval po abdikácii Ferdinanda V. Dobrotivého aj novému cisárovi Františkovi Jozefovi I., ktorý na trón nastúpil 2. decembra 1848.

Po krvavom potlačení revolúcie vo Viedni v druhej polovici decembra 1848 prešiel hlavný veliteľ cisárskych vojsk knieža Windisch-Grätz do protiofenzívy. Na prelome januára a februára 1849 operovali jeho jednotky v oblasti Braniska. Bojov sa zúčastnil i gróf Móric Pálfi, ktorý potom, čo bol cisársky generál František Deym 5. februára 1849 v bitke pri Branisku zranený, prevzal velenie. Nedokázal však už výsledok bitky zvrátiť a musel s vojskom ustúpiť.¹⁵ Svoju autoritu využil na apel na prívržencov revolúcie opäť v roku 1849, keď po obsadení Budínskeho hradu vyzval s ďalšími vplyvnými šľachticmi a obyvateľmi Bratislavy povstalcov na zloženie zbraní.¹⁶

Po definitívnej porážke revolúcie v Uhorsku a upevnení pozícií konzervatívnych síl vo verejnej správe slúžil Móric Pálfi naďalej v cisárskej armáde. Pôsobil ako pobočník Júliusa Haynaua, čoskoro bol povýšený na podplukovníka a plukovníka a stal sa veliteľom 1. hu-

¹⁴ SNA, fond Rod Pálfi – červenokamenská línia (1745 – 1945; ďalej ako Pálfi – ČK), inv. č. 1220, šk. č. 140.

¹⁵ DANGL, Vojtech. *Bitky a bojiská v našich dejinách 2. Od vzniku stálej armády po prvú svetovú vojnu*. Bratislava : Perfekt, 2007, s. 170.

¹⁶ JEDLICKSKA, ref. 5, s. 624.

sárskeho pluku. Hodnosť generálmajora získal 17. mája 1854 a 8. júna 1859 bol menovaný za podmaršala (generálporučika).¹⁷

Akoby symbolickým ukončením Móricovej aktívnej vojenskej dráhy bola jeho účasť v rakúsko-talianskej vojne v roku 1859. Porážka v tejto vojne bola dôsledkom sardínsko-francúzskej dohody z Plombières o spoločnom vytlačení Rakúska za severotalianskej oblasti. 4. júna sa odohrala bitka pri Magente a 24. júna 1859 bitka pri Solferine, v ktorých boli rakúske jednotky porazené, čo bolo spúšťacím mechanizmom poslednej etapy zjednocovania Talianska. V oboch týchto pre Rakúsko osudných bitkách sa osobne so zbraňou v ruke zúčastnil i Móric Pálfi, a pri Solferine bol 24. júna 1859 dokonca ťažko zranený.¹⁸ Pri Solferine neunikli zraneniu ani iní rakúski velitelia: aj podmaršali gróf František Folliot z Crenneville či barón Friedrich Blomberg. Plukovník Karol Windisch-Grätz dokonca na následky zranení na bojisku skončil. Móric Pálfi spolu s podmaršalom Filipom Stadionom a svojim priateľom podmaršalom Leopoldom Sternbergom s vojakmi, ktorým velili, bránili dedinu Solferino v okamihu, keď do nej prenikli nepriateľské vojská.¹⁹

Solferino bolo najväčšou bitkou rakúsko-talianskej vojny. Velil v nej cisár František Jozef I., ktorý dovtedy nemal žiadne praktické skúsenosti z bojového poľa. Výsledkom bola demoralizácia vojsk a protichodnosť vydaných rozkazov.²⁰ Rakúska armáda bola úplne zdecimovaná. Na druhý deň po bitke, 25. júna 1859, sa na bojisku vyskytol okoloidúcemu hrôzostrašný pohľad. „*Bojisko je na všetkých stranách pokryté mŕtvolami vojakov a koňmi. Na uliciach, v priekopách, v potokoch, v kroví, na lúkach, všade ležia mŕtvi. Okolie Solferina je v pravom zmysle slova posiate mŕtvolami. ... všade sú kaluže krvi. Dediny sú opustené. Všade sa prejavujú stopy spustošenia, ktoré bolo spôsobené strelami, črepinami, granátmi a zásahmi húfnic,*“ takto v roku 1862 vylíčil svoje spomienky na bitku pri Solferine jej očitý svedok, Švajčiar Henry Dunant.²¹

Po bitke pri Solferine vydal František Jozef I. manifest k svojim národom, v ktorom sľúbil návrat k ústavnosti a reformu monarchie. Zürišským mierom z novembra 1859 stratila ríša územie Lombardska v severnom Taliansku, v dôsledku čoho cisár ešte v auguste uvoľnil ministra Alexandra Bacha a prezidenta polície baróna Jána Kempena z funkcie. Dňa 5. marca 1860 zvolal panovník zasadanie rozšírenej ríšskej rady a 20. októbra vydal tzv. októbrový diplom, v ktorom sa vzdal absolutistickej moci a definoval zásady budúcej ústavy. Ďalším krokom cisára bolo v roku 1861 vydanie februárovej ústavy, ktorá posilňovala jednotu ríše a centralizmus, pričom všetky korunné krajiny mali mať adekvátne zastúpenie v rozšírenej ríšskej rade. Popri nej v úlohe celoríšskeho parlamentu a krajinských snemoch pôsobila i užšia ríšska rada, ktorej právomoci sa netýkali Uhorska a Benátska. Jej existencia bola sama osebe priznaním, že neuhorské krajiny sú jednotným celkom a Uhorsku tak bola priznaná väčšia suverenita, než napr. Českému kráľovstvu. Takto februárová ústava vymedzila priestor na neskorší vznik dualizmu, pretože pre Uhorské kráľovstvo z tejto ústavy vyplývala v porovnaní s ostatnými korunnými krajinami pomerne rozsiahla autonómia.²²

¹⁷ Porovnaj: WURZBACH, ref. 9, s. 222 a SCHMIDT-BRETANO, Antonio. *Die k. k. bzw. k. u. k. Generalität 1816-1918*. [online]. [Citované 21. september 2010]. Dostupné na: <<http://www.historie.hranet.cz/heraldika/pdf/schmidt-bretano2007.pdf>>.

¹⁸ JEDLICKA, ref. 5, s. 624 a SBS IV, ref. 7, s. 379.

¹⁹ DUNANT, Henry. *Vzpomínka na Solferino*. Tišnov : Sursum, 2007, s. 15.

²⁰ DANGL, ref. 15, s. 193.

²¹ DUNANT, ref. 19, s. 23.

²² TAYLOR, Alan. *Poslední století habsburské monarchie. Rakousko a Rakousko-Uhersko v letech 1809 – 1918*. Brno: Barrister & Principal, 1998, s. 138.

Uhorská reprezentácia však s jej znením nesúhlasila, žiadala vymenovanie vlastnej vlády zodpovednej priamo uhorskému snemu.

Na konci apríla zasadla rozšírená ríšska rada a uhorskí poslanci na protest odmietli účasť na jej rokovaní. Reakciou cisára bolo 22. augusta 1861 rozpustenie uhorského snemu a pozastavenie obnovy ústavnosti v Uhorsku zavedením provizória. Župné zastupiteľské zbory boli zrušené, menovaní boli noví administrátori a kráľovskí komisári, 5. novembra 1861 bol vyhlásený výnimočný stav a provizorium.²³ Panovník týmito zmenami sledoval predovšetkým potlačenie nacionalistických nálad na stoličnej i celouhorskej úrovni. Novovymenovaní úradníci jednoducho pokračovali tam, kde riadne zvolení zástupcovia skončili. František Jozef I. pri zavádzaní provizória uprednostnil konzervatívne zmýšľajúcich aristokratov, ktorí spĺňali základné kritérium: boli verní dynastii a viedenskému dvoru.²⁴

Túto základnú podmienku splnil i Móric Pálfi, ktorý svoje konzervatívne zmýšľanie a vernosť habsburskému domu dokázal už pri potláčaní revolúcie v rokoch 1848/1849. Panovník ho 5. novembra 1861 vymenoval do funkcie uhorského miestodržiteľa a Móric Pálfi sa stal i predsedom miestodržiteľskej rady. Októbrovým diplomom bola znovuustanovená i Uhorská dvorská kancelária, do čela ktorej bol postavený bratislavský rodák gróf Anton Forgáč (Forgách, 1819 – 1885).²⁵ Móric Pálfi mal pri nástupe do úradu panovníkovu absolútnu dôveru. Maďarskí historici uvádzajú, že pri menovaní do funkcie dostal od Františka Jozefa I. dôverný príkaz zlomiť odpor Uhorského kráľovstva a absolútne splnomocnenie na použitie policajno-vojenského násilia v prípade odporu voči postupu panovníka a viedenského dvora.²⁶ Verejné pôsobenie v období druhej polovice 19. storočia šľachta chápala ako službu trvalým hodnotám, ktorými pre ňu bol panovník, Boh a vlasť. Ak toto tvrdenie neplatí celoplošne, tak aspoň pre určitú časť šľachty bolo takéto chápanie služby panovníkovi typickým znakom.²⁷ Skutočne iba časť šľachty bola ochotná v zmenených spoločenských podmienkach vstupovať do štátnej služby. Konzervatívne rody zostávali dobrovoľne mimo vrcholnej politiky a vedome ju ignorovali, príkladom môžu byť rody Erdődyovcov, Esterháziocov či Pálfiocov.²⁸ Oblasťou realizácie týchto rodov sa stala diplomacia a vojenská služba, ktoré vyhovovali šľachtickej mentalite: služba v nich mala tradíciu a stále si udržiavala vysokú prestíž.

V slovenskej historiografii je Móric Pálfi spájaný s Viedenským memorandom slovenským. Rok menovania Pálfiho do funkcie miestodržiteľa bol prelomovým rokom z hľadiska aktivizácie slovenskej kultúrno-politickej reprezentácie. Novovymenovaní kráľovskí komisári v slovenských stolicích zavádzali maďarské úradovanie, a miestodržiteľstvo pod vedením grófa Pálfiho nariadilo zaviesť maďarský jazyk ako vyučovací jazyk na všetkých

²³ MRVA, Ivan. *Slovensko a Slováci v 2. polovici 19. storočia*. Bratislava : Perfekt, 2010, s. 105.

²⁴ RAPANT, Daniel. *Viedenské memorandum slovenské z roku 1861*. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1943, s. 5.

²⁵ Tamže, s. 36.

²⁶ BAJI, CSORBA, ref. 1, s. 90.

²⁷ BEZECNÝ, Zdeněk. *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. České Budějovice : Historický ústav JU, 2005, s. 31.

²⁸ HOLEC, Roman – PÁL, Judit. *Aristokrat v službách štátu. Gróf Emanuel Péchy*. Bratislava : Kalligram, 2006, s. 29. Móric Pálfi bol posledným členom pálfiovského rodu, ktorý sa aktívne zapojil do vysokej politiky. Možno práve jeho skúsenosť s úradom miestodržiteľa bola dôvodom tejto skutočnosti.

uhorských katolíckych gymnáziách.²⁹ Skupina Slovákov pod vedením biskupa Štefana Moyzesa dúfala, že sa jej podarí pre Slovákov získať autonómiu. Podľa rumunského a srbského vzoru sa zrodil plán usporiadať verejné zhromaždenie, ktoré by schválilo slovenský politický program a dalo mu charakter celonárodného manifestu. Zvolané bolo na 6. a 7. júna 1861 do Martina. Po jedenapoldňovom rokovaní bol prijatý politický program Slovákov s názvom *Memorandum národa slovenského*, v ktorom v prvom bode účastníci martinského zhromaždenia žiadali uznanie slovenského národa a určitú mieru samosprávy v rámci stolíc obývaných Slovákami pod názvom *Hornouhorské slovenské Okolie*. Ďalej vyhlásili, že sa nechcú oddeľovať od Uhorského kráľovstva a nastolili požiadavku používania slovenčiny v školstve, na súdoch a v úradoch a priznanie práva slobodného zakladania spolkov. Žiadali taktiež založenie právnickej akadémie na území Slovenska a katedry slovenského jazyka a literatúry na univerzite v Pešti. Súčasťou požiadaviek bolo i zastúpenie Slovákov na uhorskom sneme. Na rozdiel od Žiadostí slovenského národa z mája 1848 v memorande absentoval sociálny rozmer.³⁰

Takto prijatý dokument odovzdala slovenská delegácia v Pešti 27. júna 1861 podpredsedovi uhorského snemu Kolomanovi Tisovi (Tisza). Gróf Tisa memorandové posolstvo prevzal a prisľúbil jeho predloženie na rokovanie snemu. Prerokovanie memoranda bolo ale odsunuté na neurčito a kvôli rozpusteniu snemu panovníkom v auguste 1861 sa na snemové rokovanie nedostalo vôbec. Preto sa pod chorvátskym a českým vplyvom rozhodli Slováci vyslať deputáciu priamo k cisárovi. Dokument memoranda bol upravený a panovníkovi predstretý pod názvom Viedenské memorandum slovenské, pričom zlučovalo požiadavku mikulášskych Žiadostí slovenského národa z roku 1848 a neúspešného Memoranda slovenského národa z júna 1861. František Jozef I. národovcov prijal 12. decembra 1861 o desiatej hodine. O štyri dni neskôr ministerský predseda arcivojvoda Rainer rozhodol o postúpení memoranda uhorskej dvorskej kancelárii.³¹ Panovník odoslal 18. decembra 1861 spisy slovenského memoranda uhorskému kancelárovi grófovi Antonovi Forgáčovi s príkazom, aby ich predložil na posúdenie miestodržiteľstvu, a viedenskému dvoru oznámil vlastné stanovisko k predloženému dokumentu. Forgáč odovzdal dokument o dva dni neskôr na posúdenie Móricovi Pálfiu.³²

Posúdenie viedenského memoranda bolo jednou z prvých Pálfiho povinností v novom úrade. Pálfi poveril svojho zástupcu Štefana Privitzera zostavením osobitnej komisie, ktorá vznikala veľmi dlho a vyjadrila sa len vo všeobecnej rovine a zásadne zamietavo.³³ Móric Pálfi svoje vyjadrenie odoslal dvorskej kancelárii až 7. augusta 1862. V sprievodnom liste síce uznal oprávnenosť niektorých slovenských požiadaviek, ale zároveň protestoval proti tomu, aby panovník bral ohľad na rozličných pochybných predkladateľov, za akých slovenských národovcov považoval. Stanovisko uhorskej dvorskej kancelárie a miestodržiteľstva odoslal gróf Anton Forgáč panovníkovi 3. septembra 1862 a v sprievodnom liste sa ostro postavil proti slovenským požiadavkám. Odvolával sa pritom na neexistujúce národné

²⁹ MRVA, ref. 23, s. 105-106.

³⁰ HRUŠOVSKÝ, František. Memorandum slovenského národa z r. 1861 a jeho osud. In CINCÍK, Jozef (ed.). *Osudy memoranda (1861 – 1941)*. Turčiansky Sv. Martin : Matica, 1941, s. 35-47.

³¹ ELIÁŠ, Michal. Štefan Moyzes a Viedenské memorandum slovenské. In ELIÁŠ, Michal (ed.). *Z prameňov národa. Na pamiatku 125. výročia vzniku Memoranda slovenského národa z roku 1861*. Martin : Matica slovenská, 1988, s. 56.

³² RAPANT, ref. 24, s. 36.

³³ MRVA, ref. 24, s. 107.

povedomie Slovákov a na absenciu poverenia zo strany slovenského národa pre členov delegácie, na čele ktorej stál biskup Štefan Moyzes.³⁴

Františkovi Jozefovi I. sa na stôl dostal dokument, ktorý Viedenské memorandum slovenské označil za bezpredmetné. Rezolúciou zo 17. februára 1863 rozhodol panovník po viac ako ročnom expertíznom konaní nasledovne: akceptoval druhý návrh ministerskej rady, aby sa požiadavky Slovákov zohľadnili pri vypracovávaní nového národnostného zákona.³⁵ Pôvodný návrh ministrov o zabezpečení priameho zastúpenia Slovákov v úradoch František Jozef I. odmietol. Jediným konkrétnym, i keď skromným výsledkom memorandových snáh slovenského národnooslobodzovacieho hnutia bolo, že nariadenie o jazykových právach Rumunov v Uhorsku bolo rozšírené i na Slovákov. Z memorandových požiadaviek boli splnené len tie, ktoré mali kultúrny charakter. Najvýznamnejším krokom smerujúcim k formovaniu moderného slovenského národa bol vznik Matice slovenskej. Vyčkávaciu taktiku, ktorú kancelár Forgáč i miestodržiteľ Pálfi zvolili, možno považovať za zastierací manéver skutočnej situácie národnostných menšín v Uhorsku. Jej zámerom bolo získať čas na čo najrýchlejšie odstránenie najkrikľavejších nedostatkov, aby následne mohli o to vehementnejšie vystúpiť proti slovenským požiadavkám a u cisára vytvoriť zdanie neopodstatnenosti memoranda. Proti memorandovým požiadavkám Slovákov aktívne vystupovala i radikálna maďarská tlač.

Situácia v Európe sa však v tom čase komplikovala. Maďarská reprezentácia na vznik Matice slovenskej, poslovenčenie banskobystričského katolíckeho gymnázia i vznik evanjelického gymnázia v Revúcej nereagovala. Rozloženie politických síl v Európe sa však menilo v jej prospech. Po zjednotení Talianska sa Turín stal odbojovou základňou košutovskej emigrácie. Taliani sa snažili otvorene pripojiť k Taliansku rakúske Benátsko a diskkrétne maďarskú emigráciu podporovalo i Prusko, ktoré bola hlavným rivalom Rakúska v nemeckom priestore. Navyše mali Maďari významného patróna i v osobe cisárovnej Alžbety, ktorej sympatie voči všetkému maďarskému pramenili v jej osobnom konflikte s cisárovnou-matkou Žofiou, ktorá Maďarov nemala v láske.³⁶

V zložitej situácii Anton Forgáč stratil dôveru Františka Jozefa I. – z funkcie bol odvolaný v apríli 1864 po odhalení tajných protihabsburských organizácií v Uhorsku a nahradený grófom Hermanom Zičim (Zichy, 1814 – 1880), ktorý mal k národnostnej otázke tolerantnejší prístup. Proti takémuto kurzu uhorského kancelára Zičiho sa postavil miestodržiteľ Móric Pálfi podporovaný ministrom ústrednej vlády grófom Móricom Esterházim (Esterházy, 1807 – 1890). Herman Ziči bol odvolaný 26. júna 1865 a o deň neskôr nahradila Schmerlingov kabinet vláda grófa Richarda Belcrediho.³⁷ František Jozef I. už od konca roka 1864 hľadal cestu zblíženia s Maďarmi, a preto sa priklonil na stranu grófa Esterháziho, ktorý podporoval grófa Pálfiho. Móric Esterházi i sám cisár boli zástancami zachovania veľkej jednotnej ríše, hoci si museli obaja uvedomovať nereálnosť tohto presvedčenia.³⁸ Rovnaké postoje zastával i Móric Pálfi. Cisár však nakoniec pragmaticky uprednostnil normalizáciu vzťahov s maďarskou opozíciou. Preto bol gróf Pálfi krátko po grófovi Zičim, 18. júla 1865, z funkcie miestodržiteľa uvoľnený.³⁹ Už 20. septembra panov-

³⁴ ELIÁŠ, ref. 31, s. 57.

³⁵ RAPANT, ref. 24, s. 53-58.

³⁶ MRVA, ref. 23, s. 112-113.

³⁷ RAPANT, ref. 24, s. 94.

³⁸ TAYLOR, ref. 22, s. 158.

³⁹ JEDLICKSKA, ref. 5, s. 624-625 a tiež: RAPANT, ref. 24, s. 94.

ník zrušil provizórium, obnovil ústavnosť v Uhorsku a v polovici decembra otvoril uhorský snem. Spoločnosť spela k zavedeniu dualizmu.

Po odchode z funkcie miestodržiteľa sa Móric vrátil opäť, už po druhýkrát, do činnej vojenskej služby a zakotvil na Morave. Pridelený bol na moravsko-sliezske najvyššie vojenské veliteľstvo v Brne.⁴⁰ Penzionovaný bol 8. septembra 1866.⁴¹

Armáda bola oblasťou, v ktorej si František Jozef I. stále zachovával výrazný vplyv, a to bolo zárukou vysokej úrovne a spoločenského rešpektu, ktorých sa jej aj v habsburskom súštátí dostávalo. Tento trend sa naplno prejavil po vyrovnaní v roku 1867.⁴² V tomto svetle treba vidieť i pôsobenie Mórica Pálfiho ako krajinského voliteľa. Hoci Móric pochádzal z Uhorska, už mnohokrát panovníkovi dokázal svoje prohabsburské presvedčenie, a vedenie krajinského veliteľstva bolo dôstojným zakončením jeho kariéry. Bol predsa podmaršalom a v období pred rakúsko-uhorským vyrovnaním bolo v tejto funkcii v podunajskej monarchii v činnej službe len štyridsaťpäť mužov.⁴³ Po odchode z funkcie krajinského veliteľa sa Móric Pálfi definitívne stiahol z verejného života a začal sa venovať rodine a hospodáreniu na Smolenickom panstve, ktoré definitívne získal do vlastníctva v roku 1865.

Príchod Mórica Pálfiho na Smolenické panstvo bol pozitívnym javom. Druhá polovica 19. storočia priala rozvoju a modernizácii výroby. Gróf Pálfi bol síce svojím presvedčením konzervatívec a stúpenec Habsburgovcov, ale v oblasti hospodárenia prijímal najnovšie metódy a poznatky uvedomujúc si ich dôležitosť a nezastupiteľnosť v novej spoločenskej situácii. Bez akýchkoľvek problémov opustil extenzívne hospodárenie a zaviedol intenzívne formy obrábania pôdy, ktoré prinášali oveľa väčší zisk. Významnou aktivitou bola i majetková spoluúčasť v chemickej továrni, ktorú v Smoleniciach na spracovávanie dreva suchou destiláciou založil jeho najstarší syn Jozef Pálfi.⁴⁴

Usadením sa v Smoleniciach získal Móric majetkovú základňu a Smolenický kaštieľ v centre obce sa stal jeho hlavným sídlom. Ako nasvedčujú miesta narodenia jeho prvých dvoch detí, počas aktívnej vojenskej služby sa spolu s Móricom sťahovala i jeho manželka. Svojmu postaveniu primeraný sobáš uzatvoril gróf Móric Pálfi vo Viedni 6. mája 1850:⁴⁵ ako tridsaťosemročný sa oženil s o sedemnáť rokov mladšou grófkou Paulínou Wilczekovou (Viedeň 19. 8. 1829 – Payerbach 18. 9. 1894), dcérou ríšskeho grófa Stanislava Wilczeka a Gabriely, rod. Reischachovej. Ich manželstvo bolo požehnané siedmimi deťmi.⁴⁶

⁴⁰ Wurzbach a z neho vychádzajúci biografický slovník uvádzajú, že Móric Pálfi zastával v Brne do roku 1866 pozíciu krajinského vojenského veliteľa. Tento údaj sa nám ale v iných zdrojoch zatiaľ nepodarilo verifikovať. Pozri: WURZBACH, ref. 9, s. 223 a SBS IV, ref. 7, s. 379.

⁴¹ SCHMIDT-BRETANO, ref. 18.

⁴² DANGL, Vojtech. Uhorský snem a asimilačné tendencie v armáde (1889 – 1914). In *Vojenská história*, 2000, roč. 4, č. 3-4, s. 4-5.

⁴³ ROTHENBERG, Gunther. Nobility and Military Careers: The Habsburg Officer Corps, 1740-1914. In *Military Affairs*, 1976, roč. 40, č. 4, s. 183. Z tohto počtu bolo jedenásť arcivojvodov, tri kniežatá, šesťnásť grófov, trinásť príslušníkov nižšej šľachty a dvaja nešľachtici.

⁴⁴ Viac pozri: JASTRABÍK, Štefan. *Smolenice*. Bratislava: Veda, 1975, s. 120-123 a BAKOŠOVÁ, Zora. *Panstvá Smolenice a Dobrá Voda 1777 – 1945. Inventár*. Bratislava: ŠÚA SSR, 1987, s. 14.

⁴⁵ JEDLICSKA, ref. 5, s. 624.

⁴⁶ Ako prvá sa manželom narodila dcéra Irma (Ľančut 17. 3. 1852 – Viedeň 23. 5. 1930), o rok a pol ju nasledoval najstarší syn a budúci hlavný dedič majetku Jozef (Ľančut 8. 9. 1853 – Davos 22. 1. 1920). Tretím dieťaťom bola dcéra Gizela (Červený Kameň 22. 9. 1854 – Krumperk 7. 1. 1947), štvrtým dcéra Terézia (Viedeň 25. 1. 1856 – Viedeň 11. 2. 1936). Nasledoval syn Ján (Viedeň 19. 3. 1857 – Bratislava 26. 3. 1934), dcéra Paulína (Viedeň 1. 8. 1866 – Kyšperk 7. 2. 1938) a nakoniec v roku

Miesta narodenia prvých dvoch z nich potvrdzujú sťahovanie Paulíny s Móricom pri zmene jeho pôsobiska.⁴⁷

Smolenice boli miestom, kam sa Móric Pálfi rád vracal až do svojej smrti. Stali sa i miestom jeho posledného odpočinku. Móric Pálfi zomrel 14. septembra 1897 v Kaltenleutgebene v Dolnom Rakúsku, neďaleko Viedne.⁴⁸ Jeho telo bolo prevezené do Smoleníc, a tam pochované v rodinnej hrobke po boku manželky, ktorá skonala o tri roky skôr.

Vo vojsku strávil Móric Pálfi veľkú časť života. V armáde svoju kariéru začal a vo vojsku na moravsko-sliezskom veliteľstve v Brne i skončil. Počas vojenskej kariéry vlastnil postupne dva husárske pluky: v roku 1861 získal 14. husársky pluk,⁴⁹ ktorý vznikol o dva roky skôr a v roku 1873 sa stal prvým majiteľom 15. husárskeho pluku.⁵⁰

Móricovo pôsobenie v službách panovníka bolo viackrát odmenené udelením významných radov a vyznamenaní. V osobnej pozostalosti Mórica Pálfiho sa však žiadna listina viažuca sa k udeleniu radu či vyznamenanania nenachádza.⁵¹ Preto je možné zrekonštruovať množstvo prepožičaných radov a vyznamenaní len na základe zmienok v odbornej literatúre a zachovaných portrétov Mórica Pálfiho, na ktorých ho s radmi maliar zachytil. V roku 1852 bol Móric vyznamenaný malým krížom Kráľovského uhorského radu sv. Štefana.⁵² Získal tak veľmi prestížny rad, ktorý bol spomedzi záslužných radov habsburskej monarchie udeľovaný najzriedkavejšie – v roku 1852 bol malý kríž tohto radu udelený len siedmim osobám.⁵³

Móricove služby panovník odmenil opäť v roku 1859. Vyznamenaný bol za udatnosť v bojoch na talianskom fronte Radom Železnej koruny II. triedy,⁵⁴ ktorý bol civilným a vojenským záslužným radom, spomedzi vojakov bol však určený iba dôstojníkom.⁵⁵ Móric Pálfi získal túto triedu s vojnovou dekoráciou. V roku 1859 bol gróf Pálfi dekorovaný

1869 najmladší syn Móric (Smolenice 11. 2. 1869 – Moosham bei Mauterndorf 18. 7. 1948). Detailne o potomstve a rodinnom živote Mórica Pálfiho pozri: HUPKO, Daniel. *Smolenické panstvo počas vlastníctva červenokamenskej línie Pálfiovcov. Gróf Móric I. Pálfi a jeho rodina* [Diplomová práca]. Trnava : FF UCM, 2008, s. 51-92.

⁴⁷ Dve najstaršie deti Irma a Jozefa sa narodili v Łańcucie pri Rzeszówe na dnešnom území juhovýchodného Poľska, kde ich otec ako vojenský dôstojník pôsobil. Pozri: ORSÁG, Jozef. Peter Pálffy (10. septembra 1899 – 27. októbra 1987). In PARTLOVÁ, Jana (ed.). *Peter Pálffy* [Kat.]. Bratislava : VŠVU, 1991, nepaginované.

⁴⁸ JEDLICSKA, ref. 5, s. 626.

⁴⁹ WURZBACH, ref. 9, s. 223.

⁵⁰ SKALA, Harald. *Husárske osudy*. Prešov : Universum, 2002, s. 30. Iný zdroj však uvádza, že 15. husársky pluk Móric Pálfi vlastnil už od roku 1861. Pozri: STURM, Albert (ed.). *Országgyűlési almanach 1887-1892. Rövid életrajzi adatok a főrendház és a képviselőház tagjairól*. Budapest: b. v., 1888, s. 95. V habsburskej armáde zostal i po revolučných udalostiach v rokoch 1848/1849 zachovaný systém majiteľov plukov, ktorými boli vybraní členovia panovníckej dynastie, členovia zahraničných vládnicích rodov či členovia významných šľachtických rodín. Títo stáli formálne na čele pluku, ale veliteľskú právomoc vykonával veliteľ pluku so svojim dôstojníckym zborom. Blížšie k organizácii habsburskej armády pred rakúsko-maďarským vyrovnaním pozri: DANGL, Vojtech – SEGEŠ, Vladimír. *Vojenské dejiny Slovenska III. (1711 – 1914)*. Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 1996, s. 120-128.

⁵¹ SNA, Pálfi – ČK, inv. č. 1220, šk. č. 140.

⁵² JEDLICSKA, ref. 5, s. 624.

⁵³ ŽUPANIČ, Jan. *Nová šlechta Rakouského císařství*. Praha : Agentura Pankrác, 2006, s. 137-138.

⁵⁴ SBS IV, ref. 7, s. 379.

⁵⁵ ŽUPANIČ, ref. 53, s. 132.

i krížom Leopoldovho radu.⁵⁶ Toto vyznamenanie získal pravdepodobne za zranenie, ktoré utŕžil v bitke pri Solferine.⁵⁷ Tento rad bol Móricovi udelený ešte raz, a to po odchode z funkcie miestodržiteľa: v roku 1865 ocenil panovník Pálfiho služby v prospech ríše udelením veľkokríža s vojnovou dekoráciou rytierskeho kríža.⁵⁸ Leopoldov rad bol určený na odmenenie vynikajúcich civilných i vojenských zásluh, pričom sa dôraz kládol na vernosť trónu a na činnosť v prospech štátu smerujúcu k všeobecnému prospechu ríše.⁵⁹ Nositeľ prvej triedy smel pri významných príležitostiach ozdobiť svoj odev veľkostuhou, hviezdou a reťazou.⁶⁰ Prvá trieda tohto radu bola určená predovšetkým veľvyslancom a významným politikom a s jej udelením bol spojený zisk hodnosti tajného radcu. Veľkokríž v roku 1865 udelil panovník v celej podunajskej monarchii iba štyrom osobám.⁶¹

Prejavom najvyššieho uznania celoživotných zásluh grófa Pálfiho zo strany cisára Františka Jozefa I. však bolo udelenie Radu zlatého rúna v roku 1889.⁶² Tento rad zostal dodnes jedným z najprestížnejších katolíckych radov. Udeľovaný bol len suverénnym vládcam, príslušníkom starých európskych rodov a najvyššej aristokracii, ktorá sa zaslúžila o habsburskú dynastiu. Samozrejmom podmienkou udelenia bol nespochybniteľný šľachtický pôvod a príslušnosť ku katolíckej cirkvi.⁶³

Mórica Pálfiho možno na základe jeho vojenského a politického pôsobenia považovať za najvýznamnejšieho člena červenokamenskej línie staršej vetvy pálfiovského rodu v 19. storočí. Ako mladší z dvoch bratov bol predurčený na vojenskú kariéru, keďže dedičom otcovského majetku sa mal stať jeho starší brat Jozef. Už v mladosti vstúpil do vojska a bol pripravený so zbraňou v ruke bojovať za česť svojho panovníka. Móric sa už od mladosti prejavoval ako konzervatívne zmýšľajúci aristokrat a neoblomný stúpenec panovníckeho domu Habsburgovcov. Svoje konzervatívne presvedčenie potvrdil počas revolučných udalostí v rokoch 1848/1849, keď vstúpil opätovne do armády a 6. novembra 1848 vydal tlačou svoje prehlásenie, v ktorom odsudzuje prívržencov košutovskej politiky a vyzýva povstať so zbraňou v ruke za panovníka a vlasť. Mladý dôstojník Móric Pálfi týmto nastúpil líniu, ktorú zastával až do konca života. Ako člen konzervatívneho tábora uhorskej aristokracie mal v armáde, v ktorej si i v druhej polovici 19. storočia zachovával cisár František Jozef I. výsadný vplyv, zaistený kariérny postup. Skutočne, gróf Pálfi postupne dosiahol až hodnosť podmaršala a stal sa vlastníkom dvoch husárskych plukov.

V roku 1859 sa osobne zúčastnil bitky pri Solferine, v ktorej bol zranený. Účasť v rakúsko-talianskej vojne bola posledným aktívnym vojenským vystúpením Mórica Pálfiho so zbraňou v ruke. I napriek tomu, že sa počas svojej vojenskej kariéry nezúčastnil desiatok víťazných bitiek a nepripel tak k zisku žiadnych území či veľkých víťazstiev vo vojnách,

⁵⁶ JEDLICKSA, ref. 5, s. 624. Pravdepodobne išlo o rytiersky kríž, ktorý je jeho najnižšou triedou.

⁵⁷ Na Mórica Pálfiho sa ešte nevzťahovalo udelenie tzv. vojnovej dekorácie radu, ktorá bola zriadená v roku 1860 a udeľovala sa dôstojníkom za zásluhy preukázané v boji s nepriateľom, čím mali byť tieto osoby odlišené od tých, ktorí Leopoldov rad získali v mierovom období. Bližšie pozri: LOBKOWICZ, František. *Encyklopedie řádů a vyznamenání*. Praha : Libri, 1999, s. 136-137 a ŽUPANIČ, ref. 53, s. 130.

⁵⁸ WURZBACH, ref. 9, s. 223.

⁵⁹ KOLÁČNÝ, Ivan. *Řády a vyznamenání Habsburské monarchie*. Praha : Nakladatelství Elka Press, 2006, s. 101.

⁶⁰ LOBKOWICZ, ref. 57, s. 136.

⁶¹ ŽUPANIČ, ref. 51, s. 130-133 a 137.

⁶² JEDLICKSA, ref. 5, s. 624.

⁶³ ŽUPANIČ, ref. 51, s. 244.

vybudoval si v armáde pevnú pozíciu. Práve to, že stál po celý čas na strane Františka Jozefa I., sa v roku 1861 ukázalo ako najlepšia kvalifikácia na úrad uhorského miestodržiteľa. Cisár ho do funkcie vymenoval ako svojho najvyššieho zástupcu v Uhorskom kráľovstve počas provizória a poctil ho svojou absolútnou dôverou. Zdá sa, že Móric Pálfi ako vojak, ktorý bol po celý život zvyknutý na vojenskú disciplínu, bol v očiach panovníka najvhodnejším kandidátom na zabezpečenie poriadku v Uhorsku. Sám gróf Pálfi sa funkcie ujal na základe poverenia a výberu cisára a svoje pôsobenie v úrade chápal ako službu krajine a vládnucemu domu, ktorá sa neodmieta. V roku 1865 v atmosfére blížiaceho sa rakúsko-maďarského vyrovnania František Jozef I. v záujme ustálenia vzťahov s maďarskou opozíciou Mórica Pálfiho z funkcie uhorského miestodržiteľa prepustil a prideliť ho na moravsko-sliezske vojenské veliteľstvo. Z tejto pozície odišiel podmaršal Pálfi do penzie a venoval sa hospodáreniu a správe Smolenického panstva, kde sa i natrvalo usadil. Po uvoľnení z funkcie miestodržiteľa ocenil panovník Pálfiho služby udelením veľkokríža Leopoldovho radu a najvyšším prejavom spokojnosti s jeho službami panovníckemu domu bolo udelenie Radu zlatého rúna v roku 1889.

V prípade Mórica Pálfiho sme konfrontovaní s nepochybne zaujímavým typom vojensko-politickej kariéry, ktorú možno v dejinách celého pálfiovského rodu prirovnať ku kariére dvoch bratov – palatínov: staršieho Mikuláša (1657 – 1732), zakladateľa staršej vetvy a mladšieho Jána (1663 – 1751), ktorý založil mladšiu vetvu rodu. Paralely ich osudov možno nájsť nielen v skutočnosti, že kariéra všetkých troch začínala v armáde. Vo vojsku dosiahli vysoké posty. Mikuláš a Ján svoju kariéru zavŕšili v palatínskej funkcii – Mikuláš počas vlády Karola VI. a Ján za vlády jeho dcéry Márie Terézie. Móric bol v šesťdesiatych rokoch 19. storočia ako miestodržiteľ taktiež najvyšším zástupcom panovníka v Uhorsku. Preto možno Mórica Pálfiho oprávnené zaradiť k najvýznamnejším členom pálfiovského rodu: k už spomínaným palatínom Mikulášovi a Jánovi a k Pavlovi Pálfim (1592 – 1653), ktorý bol uhorským palatínom počas vlády Ferdinanda III.

D. HUPKO: GRAF MORITZ PÁLFFY. MILITÄRISCH-POLITISCHES PROFIL EINES ARISTOKRATEN

Der vorliegende Beitrag stellt Graf Moritz Pálffy (1812 – 1897), den letzten Angehörigen des Pálffy-Adelsgeschlechts und einen politisch engagierten Menschen, am Hintergrund der gesellschafts-politischen Ereignisse seiner Zeit, dar. Als zweitgeborener Sohn war Moritz Pálffy für eine Karriere beim Militär vorbestimmt, und es gelang ihm auch, eine bedeutende Stellung innerhalb der k. u. k. Armee einzunehmen. Zum Militär eingetreten ist er in seiner Jugend, aus dem aktiven Dienst ist er in den 1840er Jahre ausgeschieden. Kurz darauf ist er erneut der Armee beigetreten. Entscheidende Rolle bei dieser Entscheidung spielten die Revolutionsereignisse im Jahre 1848. In diesen Schicksalstagen nahm er Partei für den ungarischen König Ferdinand V. und erhielt seine Treue auch dem neuen Herrscher Franz Josef I. Moritz Pálffy hat sogar per Druck eine Verlautbarung veröffentlicht, in der er der Politik von Lajos Kosuth eine klare Absage erteilte und für einen Kampf im Namen des Königs und des Vaterlandes plädierte. Pálffy nahm aktiv teil an der Niederschlagung der Revolution. Seine Treue zu den Habsburgern ermöglichte ihm einen schnellen Sprung nach oben in der Hierarchie – 1859 wurde er in den Rang des Untermarschalls befördert. Als Befehlshaber nahm er im österreichisch-italienischen Krieg teil und in der Schlacht von Solferino am 24. Juni 1859 wurde er schwer verwundet. Diese Schlacht war zugleich der letzte bekannte Kampfauftritt von Pálffy mit der Waffe in der Hand. Die von ihm mehrmals erwiesene Treue zur Herrscherdynastie und seine konservative Einstellung machte Pálffy in den Augen Franz Josefs zum idealen Kandidaten auf den Posten des ungarischen Statthalters. Seine Ernennung in dieses Amt erfolgte im Jahre 1861. Graf Pálffy genoss das absolute Vertrauen des Kaisers. Seine Aufgabe als Statthalter lag in der Unterstützung der konservativen Kräfte in Ungarn zu Zeiten des Provisoriums und Verstärkung der Bindungen Budapests an Wien. Nach dem Wechsel der politischen Lage Mitte der 1860er Jahre entschied sich Franz Josef I. pragmatischer Weise für eine Normalisierung in den Beziehungen zur ungarischen politischen Elite. Diese Entscheidung zog die Enthebung Pálffys vom Amt des Statthalters nach sich. Anschließend wurde Graf Moritz Pálffy zum obersten Landbefehlshaber in Mähren-Schlesien ernannt. Dieses Amt hatte er bis in Jahr 1866 inne, in dem er vom aktiven Dienst zurückgetreten ist. Danach widmete er sich nur der Verwaltung und Wirtschaftsführung im Gut Smolenice (Smolenitz). Zusammen mit den Gespanen Paul, Nikolaus und Hans Pálffy gehörte Moritz zu den bedeutendsten Vertretern des Geschlechts Pálffy in der Geschichte Königreich Ungarns.